

אלתר מנחם מנדל – הרבי מפביאניץ (תרל"ז-תש"ב; 1877-1942)

צעיר בניו של ה"שפת אמת", מראשי היהדות הפולנית בין מלחמות העולם ומעסקניה הידועים.

רבי מנחם מנדל, נולד בשנת תרל"ז (1877) לאביו האדמו"ר מגור, רבי יהודה אריה אלתר, בעל ה"שפת אמת" כצעיר בניו. הוא חונך וגדל בחצר אביו, היה בקיא בש"ס ובפוסקים הראשונים והאחרונים, אך את חידושיו כתב בשולי ספריו שאבדו בשואה. ר' מנדל ייסד בגור ישיבה בשם "דרכי נועם", שהתייחדה בכך שלא ניסתה להטביע בסדר הלימודים ובתלמידים אופי חסידי, והעדיפה לעורר את התלמידים לשקידה בלימוד. חידוש נוסף שהכניס ר' מנדל בהנהלת הישיבה היה הזמנת רבנים גדולים בתורה מכל רחבי המדינה על מנת להרצות במשך שבוע בפני תלמידיו. בצורה זו זכו תלמידי הישיבה להכיר את גדולי התורה ושיטות לימודיהם על המאחד והמייחד אותם, אך הישיבה עצמה לא זכתה להצלחה והיא התקיימה עד לפרוץ מלחמת העולם הראשונה. בעקבות המלחמה עבר ר' מנדל מגור לוויטבסק. בתקופה זו הוא ייסד שני עיתונים יומיים: האחד בעברית "הקול" והשני באידיש "דאס ווארשעווער טאגבלאט". עיתונים אלו נסגרו לאחר זמן קצר אך בכך סלל ר' מנדל את הדרך לעיתונות חרדית. ר' מנדל ניסה לשלוח את ידו במסחר אך ללא הצלחה, ובשנת 1921 התחיל לכהן כרבה של פאביאניץ בעקבות פנייתם של פרנסי הקהילה. השפעתו על קהילתו היתה רבה, הוא נלחם נגד מותרות של עשירי הציבור ואף לא הסכים לקבל שום תשלום עבור דין תורה או שירותים אחרים. בשנת תרצ"ד (1934) הוא נבחר לרבה של קאליש ובתפקיד זה כיהן עד פרוץ המלחמה. ר' מנדל היה לא רק מראשי היהדות הפולנית בין מלחמות העולם אלא גם מטובי עסקניה. הוא כיהן כיו"ר ועה"פ של אגודת הרבנים בפולין וכחבר מועצת גדולי התורה שעל ידי אגודת ישראל. בתקופת פעולתו הנמרצת, הוא הגדיל את הפער בין קהל החסידים ובין גדולי התורה של ליטא. ר' מנדל השתתף בכל הכנסים וההתוועדויות הארציות ואף עמד בקשר מכתבים עם רבנים ועסקנים בנוגע לשאלות ציבוריות.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה נתבקש ר' מנדל על ידי השלטונות הפולניים לחתום על כרוז חוצות בשפת היידיש שקרא ליהודים להתגייס לחפירת שוחות הגנה מפני הנאצים. ר' מנדל חתם על כרוזים אלו כרבה הראשי של קאליש ובכך הגביר את הסכנה בה הוא היה נתון עם כניסתם של הכוחות הגרמנים לעיר. מסיבה זו עזב ר' מנדל את קאליש בימים הראשונים לכיבוש הנאצי ונמלט לורשה. בגטו ורשה קרא ר' מנדל ללימוד תורה למרות התנאים ואף כתב איגרת שהגיעה למספר גטאות ובה סיפר על חלום, בו אביו האדמו"ר נגלה לפניו והדגיש בפניו את חשיבות לימוד התורה. הוא עצמו לימד שיעורים בציבור. ר' מנדל סירב לקבל מקום עבודה בשופ הסנדלרים של שולץ וזאת מאחר ועבודה זו תבעה גילוח הזקן. ר'

מנדל טען שבמידה ויצטרך יעשה זאת, אך לא הספיק ובכ"ד באב תש"ד נשלח לטרבלינקה ונרצח שם. מספר עדויות מצביעות על כך שר' מנדל המשיך לשמור על דמותו כמנהיג גם בדרכו האחרונה.

מתוך: שבר בת עמי, פרקים בתולדות היהדות הדתית בתקופת השואה, יד ושם, 2002.